

Polisen har inte informerat åklagaren om uppgifter som lämnats av en informatör

Beslutet i korthet: Polisen fick kännedom om en narkotikagömma i en grusgrop. Polisen informerade åklagaren om att det hade skett efter ett tips från en anonym kvinna som ringts in den 30 juli 2017. Polisen började spana mot platsen och kunde gripa två personer som tog befattning med narkotikan där. De dömdes av tingsrätten för narkotikabrott.

Efter tingsrättens dom fick åklagaren kännedom om att polisen hade haft kontakter med en informatör som lämnat upplysningar om narkotikagömmen. De nya uppgifterna ledde till att åklagaren kompletterade förundersökningen och att de misstänkta informerades om vad som kommit fram. Informatören och den polis som hade haft direktkontakt med honom hördes också vid huvudförhandlingen i hovrätten.

Med anledning av vissa uttalanden som hovrätten gjorde i sin dom har JO i ett särskilt ärende utrett bl.a. vilka kontakter som förekommit mellan polisen och informatören samt om information om dessa kontakter redovisades för åklagaren och de misstänkta. Utredningen har avsett både Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten.

JO:s utredning visar att polisen fick kännedom om narkotikapartiet av en informatör flera dagar före den 30 juli 2017. Enligt JO talar det mesta för att det var den informationen som fick polisen att inleda spaningen mot narkotikagömmen.

Informationen förmedlades dock inte till åklagaren och inte heller till de misstänkta.

Enligt JO skulle polisen ha underrättat åklagaren om kontakterna med informatören, och det skulle ha gjorts redan i början av utredningen. Genom att det inte gjordes kunde åklagaren inte fullgöra de skyldigheter som en undersökningsledare har, vilket är allvarligt. Än allvarligare är att de misstänkta rätt till en rättvis rättegång äventyrades. JO kritiserar en polis i chefsbefattning för att åklagaren inte informerades om att en informatör hade lämnat uppgifter i utredningen.

När det gäller de åklagare som varit inblandade i förundersökningen kan JO inte se att det funnits skäl för dem att agera på något annat sätt än de gjort. JO framhåller tvärtom att den åklagare som kompletterade förundersökningen på ett förtjänstfullt sätt botade den brist på insyn för de misstänkta som fanns under förundersökningen och i rättegången i tingsrätten.

Bakgrund

I februari 2018 dömde Svea hovrätt AA och BB för narkotikabrott. Hovrätten fann att de hade varit delaktiga i hanteringen av en stor mängd narkotika som funnits nedgrävd i en grusgrop i Hallstahammar. I hovrätten uppkom frågan om brottsprovokation hade förekommit. I domskälen angav hovrätten att det framgick av utredningen att en viss person, som i JO:s beslut benämns informatören, hade lämnat uppgifter till polisen CC som bidrog till att det var möjligt för polisen att ha spaning på narkotikagömmen i grusgropen.

Vidare uttalade hovrätten att det i målet kommit fram uppgifter som tydde på att detta lett till att polisen upprättat en påhittad händelserapport om hur man fått ett tips i form av ett telefonsamtal där en anonym kvinna uppgett att hon tidigt en morgon passerat grusgropen med sin hund och då blivit misstänksam eftersom hon sett en person som uppträdde konstigt. En sådan åtgärd fick enligt hovrätten antas ha syftat till att skydda polisens källa. Hovrätten kom dock fram till att det inte hade förekommit någon ansvarsbefriande brottsprovokation.

JO:s initiativ

Efter att JO hade uppmärksammat hovrättens uttalanden i domen beslutade dåvarande JO Cecilia Renfors den 30 oktober 2018 att i ett särskilt ärende utreda om polisen hade upprättat en påhittad händelserapport. Med anledning av det som kom fram i utredningen av den saken beslutade jag den 18 februari 2020 att utvidga utredningen till att omfatta dels Polismyndighetens handläggning av förundersökningsärendet och det spanings- och underrättelsearbete som föregick förundersökningen, dels Åklagarmyndighetens hantering av den information som under och efter brottsutredningen kom fram om kontakter mellan polisen och informatören som föregick tillslaget vid den aktuella grusgropen i Hallstahammar.

Utredning

Inriktningen av JO:s utredning

JO uppmanade Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten att yttra sig.

Polismyndigheten skulle yttra sig över i huvudsak följande.

På sidan 4 i förundersökningsprotokollet ... finns det en promemoria som upprättats av DD angående bakgrunden till att polisen hade bevakning på [en viss] gata i Hallstahammar. Såvitt JO förstår är det den handling som benämns händelserapport i hovrättens avgörande. Polismyndigheten uppmanas att göra en utredning och redovisa hur promemorian har kommit till och om innehållet i den motsvaras av verkliga förhållanden. Polismyndigheten ska också redovisa sin bedömning av vidtagna åtgärder och handläggningen i denna del.

I det material som JO har tagit del av finns det vidare en promemoria – upprättad av Polismyndigheten, avdelningen för särskilda utredningar, och daterad den 15 februari 2018 – med tillhörande tidslinje angående spegling av tjänstemobiler ... Där finns uppgifter om det spanings- och underrättelsearbete som föregick tillslaget i Hallstahammar. [...]

Polismyndigheten uppmanas att göra en utredning om de kontakter som enligt promemorian och förhör förevarit mellan polisen och [informatören] inför tillslaget och hur detta redovisades för den åklagare som ledde förundersökningsärendet. Yttrandet ska innehålla Polismyndighetens bedömning av handläggningen i denna del.

JO uppmanade Åklagarmyndigheten att yttra sig om vilken information åklagaren fick om de kontakter som förekommit mellan polisen och informatören inför tillslaget samt hur den informationen hanterades i förhållande till försvaret och domstolen.

Polismyndighetens yttrande

Polismyndigheten (EE) yttrade sig efter att ha begärt in uppgifter från berörda befattningshavare. Yttrandet kom in till JO den 31 augusti 2020.

Polismyndigheten lämnade följande redogörelser från berörda befattningshavare för hur promemorian/händelserapporten kommit till och om innehållet i den motsvaras av verkliga förhållanden.

DD: Jag har själv skrivit in den PM som kallas händelserapport i remissen. Den upprättades på begäran av utredare från Aktionsgrupp Mitt eftersom jag inte skrivit något i ärendet i anslutning till anträffandet av narkotikan och den efterföljande spaningen. Jag blev kontaktad av en kvinna som varit ute och gått med en hund i området. Det är hon som gör iakttagelsen att en grå personbil stått på en ficka invid en mindre blå byggarack och en större grushög. En person hade varit på platsen. Kvinnan gjorde denna iakttagelse tidigt på morgonen och tyckte det var konstigt att någon uppehöll sig där. Kvinnan ringde mig samma morgon och meddelade detta. Jag är även hörd om detta i hovrätten.

FF: Uppgifterna i aktuell PM/HR är lämnade av DD. Finner ingen anledning till att det inte är verkliga förhållanden. Fick uppgifterna föredragna för mig av DD i samband med att vi hade kontakt angående resursinventering av spaningspersonal i PO Västmanland vid aktuell tidpunkt. Skälet till denna inventering var en information om en eventuell narkotikaleverans till PO Västmanland vid aktuell tidpunkt.

Det är olyckligt om det uppfattas som att uppgifterna i ärendet är påhittade. Lika olyckligt om det påverkade ärendet att info från hanteraren hade behövt redovisas på annat sätt än som skedde, då dessa uppgifter är oberoende av varandra. Min uppfattning är dock att det inte påverkade utgången av ärendet. Uppgifter av det aktuella slaget som redovisas i aktuell HR/PM renderar ofta i den vid tillfället genomförda åtgärden (hundsöket). Åtgärden (hundsöket) kan härledas till RB 23 kap. 3 § tredje stycket gällande "förutredning" för att styrka misstankarna och kunna inleda en förundersökning. Även om det vid tillfället fanns ytterligare uppgifter som riktades mot ett större geografiskt område var det trots allt uppgifterna från aktuell PM/HR som pekade ut något konkret som det gick att agera mot och då det görs anträffas föremål, beslag. Utifrån det startade en förundersökning enligt gällande rutin. Ett vanligt förfarande när sådan information når polisen.

Polismyndigheten redovisade följande bedömning.

Inledningsvis bör noteras att handlingen är en promemoria och inte en händelserapport. Innehållet bygger enligt uppgift på ett tips från en i allmänheten. Som rubriken gör gällande synes promemorian vara upprättad efter det att narkotika anträffades utmed [en viss gata] i Hallstahammar. DD bekräftar att han mottagit detta tips och har även hörts i frågan under ed vid hovrättsförhandlingen. Av FF och DD:s samstämmiga uppgifter framgår

bakgrunden till att tipset kom att diskuteras först i samband med en resursinventering angående spaning och att DD, av oklar anledning, alltså inte upprättade promemorian i direkt anslutning till telefonsamtalet från tipsaren. Det är självfallet inte godtagbart att ett så pass centralt tips inte dokumenterades när det inkom. Enligt Polismyndigheten är det emellertid genom utredningen inte uteslutet att det dokument som FF bifogat i ett e-postmeddelande till DD den 31 juli 2017 kl. 22.27 var en förlaga till hur promemorian skulle kunna utformas. Promemorian har sedan daterats till dagen för telefonsamtalet som var den 30 juli 2017.

Det kan visserligen ifrågasättas om detta förfarande är helt i förening med vikten av noggrannhet och dokumentation i en förundersökning. Mot angiven bakgrund kan dock konstateras att uppgifterna har varit av betydelse för förundersökningen och att de har införts i förundersökningsprotokollet. Eftersom det enligt uppgift varit fråga om en anonym tipsare har dennes personuppgifter inte kunnat antecknas. Av utredningen har inte annat framkommit än att innehållet i promemorian motsvaras av verkliga förhållanden.

Polismyndigheten lämnade följande redogörelser från berörda befattningshavare om vilka kontakter och förhör som förekommit mellan polisen och informatören inför tillslaget samt hur detta redovisades för åklagaren.

CC: Vi i polisen Värmland hade fått ett tips om att det skulle ligga ett större parti amfetamin i en grushög någonstans mellan Köping och Västerås. Troligtvis i Hallstahammarområdet.

Uppgiftslämnaren (UL) kom med ett tips som vi förmedlade vidare på ett underrättelseuppdrag och sedan ringde jag Goben Stockholm som förmedlade mig vidare till Goben Uppsala och FF om detta.

FF: Jag blev kontaktad av Aktionsgrupp Stockholm utifrån att jag då arbetade på Aktionsgrupp Mitt, Uppsala. De ville veta om vi i vårt pågående spaningsärende väntade på någon leverans av narkotika. Skälet till frågan var att de hade uppgifter från en hanterare att det eventuellt skulle levereras narkotika kommande dagar till som jag minns det en rastplats mellan Köping och Västerås. Det skulle röra sig om en större mängd narkotika, upp till 50 kg. Vi bestämde att de kunde ge hanteraren mina uppgifter om det skulle framkomma något mer. Tror att det sedan kom ytterligare uppgifter om att platsen var Hallstahammar (som ligger mellan Köping och Västerås) och att det även nämndes en grushög eller ett grustag.

Vid resursinventering med PO Västmanland så nämner DD, när han tar del av info, att han fått ett samtal tidigare av en tipsare. [...] Utifrån dessa omständigheter så beslutas att uppsöka området med sökhund. Hunden anträffar narkotika som är av sådan mängd att beslut tas att platsen ska bevakas för att se om någon kommer och tar befattning med det anträffade. Senare grips en person i samband med att denne kommer till platsen och gräver fram narkotika på aktuell plats.

GG: Jag var ansvarig för ärendet i och med att jag återkom från min semester. När jag återkom från min semester hade ett parti narkotika påträffats ... Mängden narkotika var oklart men det var i vart fall överskridande grovt brott. Initialt fanns det bara ett "beslag" men ingen misstänkt. Platsen var i detta läge under observation av polispersonal.

Jag föredrog ärendet för åklagare, utifrån den faktiska omständigheten som gällde (grovt brott på en plats där polisen i detta läge inte hade någon misstänkt). Min föredragning gällde att få beslut om HKÖ i syfte att identifiera någon som skäligen kunde misstänkas för brottet. Tingsrätten i Västerås beslutade om HKÖ på brottsplatsen. Iakttagelser runt brottsplatsen gjorde att vi efter några dagar kunde anse att BB skäligen kunde misstänkas för grovt narkotikabrott. Tingsrätten i Västerås beslutade om HAK på BB. Ärendet utvidgades under

tiden till att en person (AA) kom till platsen för att hämta narkotika, varvid han greps. Flera personer frihetsberövades i ärendet.

Jag skötte kontakten med åklagaren i egenskap av ansvarig för spaningsdelen. I och med att en person blivit gripen och häktad i ärendet sköttes den kontakten vidare av utredningsansvarig och i viss mån av mig i egenskap av min befattning. I den utredning som vi bedrev fanns ingen annan information än de faktiska omständigheter som låg till grund för de hemliga tvångsmedel som beslutades. Det var även den informationen som presenterades för åklagaren.

HH: Jag har ingen direkt kännedom om underrättelse- och spaningsarbetet då jag kom in som utredare i ärendet. Men minns så klart att det fanns uppgifter eller underrättelser om ett ärende med ett stort parti narkotika som var på gång och att man hade en plats under bevakning där man trodde att det fanns narkotika gömd. Jag kom in i ärendet dagen efter gripandet av AA och BB och blev förhørsledare tillsammans med min kollega JJ. Det var vi som sedan höll i utredningen för Aktionsgrupp Mitt och förhören med de inblandade. Min kollega JJ skötte kontakterna med åklagaren, men annars hade vi båda koll på ärendet.

Polismyndigheten redovisade följande bedömning.

I enlighet med *[promemoria upprättad av Polismyndigheten, avdelningen för särskilda utredningar, daterad den 15 februari 2018, JO:s anm.]* står det klart att CC och KK hade flera kontakter med *[uppgiftslämnaren]* och att de tre även träffades den 27 juli 2017. Vidare framkommer av samma handling att CC ... informerade FF vid Aktionsgrupp Mitt och att de under några dagar i slutet av juli 2017 hade ett flertal kontakter. CC bekräftar i sina lämnade synpunkter att uppgiftslämnaren kom med tips som han lämnade vidare till FF vid Aktionsgrupp Mitt, vilket även FF beskrivit närmare enligt ovan.

I förundersökningen mot BB och AA hördes endast *[uppgiftslämnaren]* upplysningsvis om sin telefon den 13 oktober 2017 ... i anledning av att det framkommit uppgifter att han kände BB. I förhöret ställdes inte några frågor om *[uppgiftslämnaren]* lämnat uppgifter till CC och KK, vilket kan förklaras av att hans uppgifter vidarebefordrats i form av ett underrättelseunderlag som gav upphov till spaning på brottsplatsen.

Kammaråklagaren LL väckte åtal mot BB och AA den 13 november 2017. Tingsrättens dom meddelades den 4 december 2017. I förhör ... den 12 januari 2018 ... d.v.s. mellan tingsrättens och hovrättens dom mot BB och AA, har *[uppgiftslämnaren]* vidgått att han lämnade information till CC om att det fanns narkotika i en grushög i Hallstahammar. *[Han]* hördes även i hovrätten och lämnade sådana uppgifter.

Av lämnade redogörelser från GG och HH om deras kännedom om bakgrunden till misstankarna och vad som redovisats till åklagaren samt med beaktande av vad som även framförts ovan angående promemoria upprättad av DD efter erhållet tips finns, såvitt kan bedömas, inget att anmärka på handläggningen i denna del.

Åklagarmyndighetens yttrande

Åklagarmyndigheten (vice riksåklagaren MM) yttrade sig efter att ha begärt in upplysningar från berörda befattningshavare, kammarledningen vid åklagarkammaren i Västerås och från områdeschefen för åklagrområde Mitt. Yttrandet kom in till JO den 25 maj 2020.

Åklagarmyndigheten redogjorde inledningsvis för i huvudsak följande bakgrund. Polisen informerade den åklagare som i det första skedet ledde

förundersökningen om att narkotikagömman upptäcktes efter ett tips från en anonym kvinna som hade gjort observationer vid grusgropen när hon var ute på promenad med sin hund. Fyndet medförde att det bedrevs olika former av spaning mot platsen. Spaningen resulterade i att BB och AA frihetsberövades för att ha tagit befattning med narkotikan. Åklagaren LL väckte åtal mot BB och AA och dessa dömdes sedermera av tingsrätten för narkotikabrott.

Efter tingsrättens dom uppmärksammades LL av en åklagare som var undersökningsledare i ett annat ärende på ett avlyssnat telefonsamtal där informatören och polisen CC diskuterat domen mot BB och AA. I polisförhör med informatören kom det fram att han lämnat upplysningar till CC som ledde till att polisen kunde ha spaning mot den plats där narkotikan anträffades.

LL beslutade att BB och AA skulle höras tillsammans med försvarare och delges de nya uppgifter som kommit fram vid förhör med informatören och CC. De kompletterande uppgifterna sammanställdes också i ett tilläggsprotokoll som delgavs BB och AA samt skickades till hovrätten inför den kommande huvudförhandlingen. Informatören och CC hördes också under huvudförhandlingen i hovrätten.

Åklagarmyndigheten redovisade följande bedömning.

Uppgifterna som lett fram till polisens spaning mot brottsplatsen har kommit från en person vars identitet varit känd för polisen. Det kan konstateras att polis – till åklagare och försvar – har lämnat felaktiga uppgifter om vilka bakomliggande uppgifter som låg till grund för polisens spaning mot brottsplatsen. Det är en tillfällighet att åklagaren LL, efter tingsrättens dom, fått kännedom om vad som verkligen legat bakom fyndet av narkotika. Att åklagare – som är ytterst ansvariga för att förundersökningen bedrivs objektivt och dessutom ska garantera att den misstänkte får en rättvis rättegång – på detta sätt inte bara undanhållits information utan medvetet getts felaktig information är mycket allvarligt. Det har medfört att de misstänkta rätt till en rättvis rättegång har åsidosatts.

Jag kan vidare konstatera att åklagarna tillsammans har agerat för att BB och AA ska få del av de riktiga förhållandena bakom anträffandet av narkotikan. LL har, så snart han fått ta del av de för honom nya uppgifterna, kompletterat förundersökningen och sett till så att BB och AA fått del av uppgifterna innan huvudförhandlingen i hovrätten. Åklagarna har genom sitt agerande tillsett att BB:s och AA:s rätt till en rättvis rättegång har tillgodosetts inför processen i hovrätten. Mot denna bakgrund anser jag att åklagarnas handläggning inte kan ifrågasättas.

Rättsliga utgångspunkter

Allmänna utgångspunkter för en förundersökning

Enligt 23 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken (RB) ska en förundersökning bedrivas objektivt. Vid förundersökningen ska undersökningsledaren och den som biträder honom eller henne söka efter, ta till vara och beakta omständigheter och bevis som talar såväl till den misstänktes fördel som till hans eller hennes nackdel.

Det är enligt 1 a § förundersökningskungörelsen (FUK) undersökningsledaren som har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han eller hon ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren ska också ge dem som biträder honom eller henne de direktiv som behövs för arbetet.

Dokumentation under en förundersökning

Enligt 23 kap. 21 § RB ska det vid en förundersökning föras protokoll över vad som förekommit av betydelse för utredningen. Närmare bestämmelser om förundersökningsprotokollets innehåll finns i 20–23 §§ FUK.

Enligt 20 § FUK ska bl.a. angivelsen eller vad som annars har föranlett förundersökningen antecknas i protokollet. Protokollet ska enligt 22 § FUK avfattas så att det ger en trogen bild av vad som förekommit vid förundersökningen av betydelse för målet.

I undersökningsledarens ansvar för förundersökningen ligger att kvalitetssäkra redovisningen av utredningsmaterialet. Det kan innebära samtal och kontrollfrågor till övriga som medverkar i utredningsarbetet för att undvika att viktig information inte kommer med. Brister i dessa avseenden kan få konsekvenser för den fortsatta rättsprocessen. (Se JO 2013/14 s. 106 och Nebelius Lüning m.fl., Förundersökningskungörelsen [1 april 2020, JUNO], kommentaren till 20 §.)

I Åklagarmyndighetens promemoria Den misstänktes rätt till insyn i en brottsutredning nämns att åklagaren för att kunna göra en avgränsning av vilket material från underrättelse- och spaningsverksamheten som ska ingå i förundersökningen kan behöva ta reda på vad det finns för sådant material som kan ha beröring med den egna förundersökningen och ge direktiv om vad av detta som ska tas in i förundersökningen (se RättsPM 2019:1 s. 13).

Den misstänktes rätt till insyn i en förundersökning

Utgångspunkten när det gäller en misstänkt eller tilltalad rätt till insyn är den grundläggande rätten till en rättvis rättegång i artikel 6 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen). Begreppet rättvis rättegång täcker hela det straffrättsliga förfarandet och är alltså inte begränsat till rättegången i domstol. Den övergripande rätten till rättvis rättegång ska bedömas utifrån den rättsliga

processen som helhet, vilket betyder att en brist i en del under vissa förutsättningar kan botas i en annan del.

I den praxis som utvecklats av Europadomstolen vid tillämpningen av artikel 6 läggs ett flertal rättigheter och principer fast. Utmärkande för en rättvis rättegång är att parterna är likställda i processen och att förfarandet inte ska gynna polisen och åklagaren framför försvaret. Principen om ett kontradiktoriskt förfarande har ett nära samband med principen om parternas likställdhet. Att förfarandet är kontradiktoriskt innebär att båda parter ska ha kännedom om allt material i en process, få tillfälle att framföra sina synpunkter på detta material samt ha lika goda möjligheter att återropa bevisning och utföra sin talan i processen. (Se Danelius, H., Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 5 uppl., s. 259 f.)

En bestämmelse om rättvis rättegång finns också upptagen bland regeringsformens stadganden om grundläggande fri- och rättigheter (se 2 kap. 11 § andra stycket). Den innefattar i mångt och mycket samma principer som artikel 6 i Europakonventionen men har getts en självständig betydelse i förhållande till konventionen (se prop. 2009/10:80 s. 159 f.).

En misstänkts rätt till insyn i en förundersökning regleras av bestämmelser i rättegångsbalken och offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Enligt 23 kap. 18 § andra stycket RB har den som underrättats om att han eller hon är skäligen misstänkt rätt att fortlöpande, i den mån det kan ske utan men för utredningen, ta del av det som har förekommit vid förundersökningen. Denna rätt gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL.

När undersökningsledaren har slutfört den utredning som han eller hon anser är nödvändig har den misstänkte enligt 23 kap. 18 a § RB rätt att ta del av det som har förekommit vid förundersökningen.

Efter den s.k. slutdelgivningen kan rätten att ta del av förundersökningsmaterialet alltså inte längre begränsas enligt rättegångsbalken. Däremot kan sekretess enligt regleringen i 10 kap. 3 och 3 a §§ OSL även i detta skede hindra att den misstänkte får insyn i en viss del av materialet.

En uppgift får dock inte undanhållas för den misstänkte om åklagaren anser att uppgiften har någon betydelse som underlag för ställningstagandet i åtalsfrågan eller för den misstänktes försvar (se prop. 2016/17:68 s. 60 f. och 70 f.).

Enligt 23 kap. 21 d § RB är det undersökningsledaren som beslutar i frågor som rör den misstänktes och försvararens rätt att ta del av det som har förekommit vid förundersökningen. Ett beslut av undersökningsledaren att begränsa rätten att ta del av det som har förekommit vid förundersökningen kan anmälas till domstol av den misstänkte eller försvararen.

Bedömning

Polisen hade fått uppgifter om narkotikagömman av informatören

Åtalet mot AA och BB avsåg deras hantering av narkotikan vid gömman i grusgropen. Av utredningen framgår att polisen bedrev spaning mot platsen och då kunde iaktta hur först BB och vid en senare tidpunkt AA kom till gömman och tog befattning med narkotikan. Min utredning har avsett om polisen undanhållit information om hur man fick kännedom om narkotikagömman.

Det som i det avseendet finns dokumenterat i det ursprungliga förundersökningsprotokollet är en promemoria av polisen DD över ett telefonsamtal den 30 juli 2017 med en anonym kvinna som gjort observationer vid grusgropen när hon samma morgon var ute på promenad med sin hund.

Av utredningen hos JO står det emellertid klart att polisen CC fick kännedom om narkotikapartiet av en informatör flera dagar före den 30 juli. Jag anser mig av utredningen också kunna dra slutsatsen att kommissarien FF, som var sektionschef för aktionsgruppssektionen i polisregion Mitt, fick del av informatörens uppgifter ungefär vid samma tidpunkt som CC. Det mesta talar för att det var den informationen som fick polisen att inleda spaningen mot narkotikagömman. Informationen förmedlades dock inte till åklagaren och inte heller till de misstänkta. Polismyndigheten har i sitt yttrande inte närmare redogjort för varför det inte gjordes.

I stället fanns i förundersökningsprotokollet alltså den promemoria som DD upprättat. Hovrätten uttalade i sina domskäl att det fanns uppgifter som tydde på att dokumentationen var påhittad. I likhet med hovrätten anser jag att det finns skäl att ifrågasätta om promemorian stämmer med verkliga förhållanden. Jag får dock konstatera att utredningen inte ger möjlighet till några tillräckligt säkra slutsatser i frågan, och jag bedömer det inte som möjligt att få klarhet genom ytterligare utredning.

Polisen gav åklagaren en felaktig bild av vad som föranlett förundersökningen

Det är undersökningsledaren som har det övergripande ansvaret för förundersökningens bedrivande, dokumentationen och frågor som rör de misstänkta rätt att ta del av det som har förekommit vid förundersökningen. Om det finns uppgifter från underrättelse- eller spaningsverksamheten som kan ha beröring med förundersökningen måste undersökningsledaren därför informeras om detta så att han eller hon kan ta ställning till bl.a. vilka uppgifter som ska föras in i förundersökningen och delges den misstänkte. En polis kan således inte själv bestämma hur underrättelse- eller spaningsmaterial ska hanteras inom ramen för en förundersökning. Intresset av att skydda källor får inte medföra att polisen hemlighåller information för undersökningsledaren. En annan sak är att t.ex. tips från en informatör och hans eller hennes identitet kan omfattas av sekretess i förhållande till den misstänkte.

I detta fall var det åklagaren som var undersökningsledare. Polisen skulle därför ha underrättat åklagaren om kontakterna med informatören, och det skulle ha gjorts redan i början av utredningen.

Som jag har konstaterat underrättade polisen inte åklagaren om informatörens upplysningar om narkotikagömmen utan endast om vad som framgick av DD:s promemoria. Därigenom undanhöll polisen information och gav åklagaren en felaktig bild av vad som hade fått polisen att inleda förundersökningen och därefter bevaka grusgropen. Mot bakgrund av den upprättade promemorian och att det inte fanns några omständigheter i utredningen som talade för att polisen fått uppgifter även på annat sätt kan jag inte se att det fanns skäl för åklagarna att undersöka om det fanns något underrättelsematerial som kunde ha beröring med frågan om varför förundersökningen inleddes.

De misstänkta s rätt till en rättvis rättegång äventyrades

Det var en tillfällighet att det kom fram att polisen fått information om narkotikagömmen av en informatör. Det skedde först efter tingsrättens dom och fick konsekvenser för rättegången i hovrätten. Av Åklagarmyndighetens yttrande framgår att åklagaren bedömde att informatörens roll, identitet och upplysningar var av betydelse för utredningen och de misstänkta försvar. Åklagaren kompletterade skyndsamt förundersökningen och upprättade ett tillägsprotokoll som delgavs de misstänkta. Åklagaren LL botade härigenom på ett förtjänstfullt sätt den brist på insyn för de misstänkta som fanns under förundersökningen och i rättegången i tingsrätten. De nya uppgifterna hade bevisligen relevans för försvaret eftersom det fördes fram en invändning om brottsprovokation i hovrätten.

Som tidigare har nämnts anser jag att det av utredningen går att dra slutsatsen att åtminstone poliserna CC och FF varit delaktiga i hanteringen av informationen från informatören. CC var hanterare och hade direktkontakt med informatören. Han vidarebefordrade upplysningar han fick från informatören till FF, som i sin tur initierade och samordnade spaningen och tillslaget mot de misstänkta vid narkotikagömmen. Av utredningen här kan jag inte dra någon slutsats om huruvida CC hade någon formell roll i förundersökningen. Det hade däremot FF. Jag anser att FF haft ett ansvar för att se till att åklagaren informerades om de uppgifter som informatören lämnat. Jag kan inte utesluta att även andra personer haft ett sådant ansvar.

Genom att uppgifterna från informatören inte vidarebefordrades till åklagaren kunde åklagaren inte fullgöra de skyldigheter som en undersökningsledare har, vilket är allvarligt. Än allvarligare är att de misstänkta s rätt till en rättvis rättegång äventyrades. Detta är givetvis helt oacceptabelt och kan undergräva förtroendet för Polismyndighetens verksamhet, inte minst som en polis med en i sammanhanget central chefsbefattning – FF – kände till uppgifterna från informatören. Jag ser således allvarligt på det inträffade. FF kritiserar för att

åklagaren inte informerades om att en informatör hade lämnat uppgifter i utredningen.

Avslutande synpunkter

Förvaltningsmyndigheter och deras tjänstemän ska lämna de upplysningar och yttranden som JO begär (13 kap. 6 § andra stycket regeringsformen).

Inför upprättandet av yttrandet till JO gav Polismyndigheten polisen KK möjlighet att lämna upplysningar. Myndigheten informerade honom samtidigt om att det av underlag som JO hänvisat till i sin begäran om yttrande kunnat identifieras flera berörda befattningshavare och att han var en av dessa. KK svarade att han, som han mindes det, hade semester vid den aktuella tiden och därför inte hade något med ärendet att göra. Mot bakgrund av de kontakter som finns dokumenterade mellan KK, CC och informatören under de sista dagarna i juli 2017 har jag svårt att tro att KK:s uppgift om att han inte haft något med ärendet att göra stämmer.

Jag har förståelse för att en tjänsteman inte kan komma ihåg alla detaljer i ett specifikt ärende som handlades för flera år sedan. Den som ombeds att lämna upplysningar till JO är dock skyldig att så gott som möjligt sätta sig in i saken så att han eller hon kan lämna korrekta uppgifter om sin medverkan i ärendet.

Av den redogörelse som Polismyndigheten lämnat i sitt yttrande framgår att uppgiften som KK lämnade i sitt svar inte stämde överens med vad som framgick av utredningen i övrigt. Myndigheten borde enligt min mening ha uppmärksammat KK på detta och gett honom ytterligare en möjlighet att lämna upplysningar i ärendet.

Med dessa uttalanden avslutas ärendet.